

att inventera **kulturväxter**

EN HANDLEDNING

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Handledningen har utarbetats av en grupp inom POM bestående av följande:

Rune Bengtsson, SLU/Landskaps- och trädgårdsteknik

Johan Bäckman, Nordiska Genbanken

Agneta Börjeson, Statens Jordbruksverk

Lars-Åke Gustavsson, Fredriksdals friluftsmuseum

Inger Hjalmarsson, Nordiska genbanken

Eva Jansson, Centrum för biologisk mångfald

Linnea Oskarsson, Centrum för biologisk mångfald

Karin Persson, Centrum för biologisk mångfald

Janne Sääf, Sveriges Pomologiska Sällskap

Jens Weibull (red.), Centrum för biologisk mångfald

Bibliografisk information:

Grafisk form: Henell Grafisk Form

Tryckår: 2005

ISBN-nr:

Omslagsbild: Ur den böhmiske konungen

Wenzel IV:s bibel (1400-tal)

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

Tulipa globosa frottina.n.
fabrio colere.

innehåll

Vad kan du göra?	6 ■
Lite förberedelser	8 ■
Var finns växten?	10 ■
Att samla information	12 ■
Mer att tänka på	14 ■
Anvisningar till blanketter	17 ■
"Lokalbeskrivning"	17 ■
"Objektlistan"	21 ■
Något om skisser	22 ■
Att bestämma växter	24 ■
Den insamlade informationen	26 ■
Lite om växtmaterialet	28 ■
På gång	30 ■
Fynd ur verkliga livet	32 ■
Att läsa vidare	34 ■
Länkar	35 ■
Egna anteckningar	36 ■
Kontakt	38 ■

Solbrud

Välkommen!

**Denna lilla skrift som du håller
i din hand är inträdesbiljetten
till ett äventyr...**

Vad kan du göra?

Utbilda dig - gå på kurs

Förkovra dig, lär dig att känna igen våra kulturväxter. POM anordnar olika kurser för blivande inventerare. Flera kurser kommer att genomföras under 2005 och kanske under följande år som ett led i inventeringen.

Bli föreningsaktiv

Ett bra sätt att "odla" de nyvunna kunskaperna är att gå med i en botanisk förening eller trädgårdsförening. Här har du några länkar:

- Sveriges Botaniska Förening, www.sbf.c.se
- Fritidsodlingens Riksorganisation FOR, www.fritidsodling.org
- Sveriges Pomologiska Sällskap, www.svepom.com
- Svenska Rosensällskapet, www.svenskarosensallskapet.org

Följ med på exkursioner

Förvärvade kunskaper, t.ex. att känna igen växter eller att använda floror, måste underhållas. Ett flitigt exkurerande med andra är ett roligt och bra sätt.

Entusiasmera andra

Nätverket av intresserade och kunniga kulturväxtarbetare måste växa. Många fler kan bli linnélärjungar! Sverige är långt och vi behövs överallt.

Håll kontakt

Alla som deltar i inventeringsarbetet blir del av ett rikstäckande nätverk.

Anmäl dig till POM:s samordnare (info@pom.info) och tala om vad du är intresserad av. Du kan också ta direkt kontakt med rätt projektledare.

Fler adresser hittar du på sid. 38.

En vacker höstflox, men vilken sort är det?

Höstaster

VAD ÄR POM?

Sedan 2000 har Sverige ett nationellt program för att bevara och nyttja den odlade mångfalden kallat Programmet för odlad mångfald (POM). POM är utformat som ett nätverk mellan olika aktörer som arbetar med odlade växter. Genom programmet ska arbetet med våra kulturväxter bättre samordnas och utvecklas. Läs gärna på POM:s webbplats (www.pom.info) om du vill veta mer.

Lite förberedelser

Gå på kurs

Varje delprojekt kommer att anordna grundläggande kurser i inventeringsteknik med art- och sortkännedom. På så vis blir du bättre rustad för arbetet i fält. Med bättre kunskap kommer du lättare att kunna hitta det som verkar unikt.

I Sverige pågår just nu flera olika inventeringar. Var och en av dessa planerar att genomföra kurser för intresserade. Anmäl dig gärna genom att kontakta någon av våra projektledare. Adresserna till dem hittar du på sid. 38.

Om konsten att ta sticklingar.

Lär av experterna.

Information om planerade kurser hittar du också på internet:

www.pom.info/kurser/

Lär dig att använda kartor

En förutsättning för en lyckad inventering är ju att man vet var man befinner sig. Bilkartan är du säkert väl förtrogen med. Övriga kartor skiljer sig inte från denna, utom vad gäller skalan förstås. Det vanliga ”grönsaksbladet” i skala 1:50 000 (som nu heter Lantmäteriets Terrängkarta) räcker bra, men ibland behövs bättre upplösning. Idag finns Lantmäteriets Fastighetskarta i skala 1:12 500 som har ersatt Ekonomiska kartan och Gula kartan. Köp kartorna du behöver genom din bokhandel.

Lägesangivelser ger man antingen via kartans koordinatsystem eller genom att använda det globala satellitsystemet GPS*. Läs mer om detta på nästa sida.

* Global Positioning System

Här är Sandskogen vid Löddeköpinge ut i skala 1:250 000.

Så här ser det ut på terrängkartan i skala 1:50 000.

Och i en än mindre skala, 1:10 000, blir det så här.

Var finns växten?

Det finns olika sätt att markera var man befinner sig. POM:s kurser för inventerare kommer att behandla dem som finns beskrivna här. Välj det som passar dig!

(1) Kartans koordinatsystem

Terrängkartan har koordinatsystemet SWEREF 93 inritat. Det stämmer i stort sett överens med WGS84. Koordinaterna för en viss punkt tas ut från kartbladets sydvästra hörn med stöd av det bruna rutnätet. Först tar man ut koordinaten i riktning norrut (latitud) och därefter koordinaten i riktning österut (longitud).

Exempel: Telemasten i Löddeköpinge Sandskog får koordinaterna N=55°45'62" och E=12°59'50"

Latitud	554562N	Longitud	0125950E	Ej GPS
Kartdatum	WGS 84	Pos angivelse	(G) GGMMSSx	Höjdläge (m ö havet)

(2) GPS

Liten och behändig.

Var är vi?

GPS är ett litet instrument, stor som en mobiltelefon. Med den kan du med ca 10 m noggrannhet bestämma var växten står. En bra GPS kostar ungefär 2000 kr. Läs mer på POM:s hemsida www.pom.info eller www.garmin.se/adfinity.aspx?pageid=621 (2004-06-20). Det är viktigt att GPS-mottagaren är inställd på rätt kartdatum (WGS84) så att informationen blir jämförbar mellan olika inventerare.

(3) En enkel kopia

Om du tycker att allt detta verkar jobbigt och svårt kan du lika gärna ta en kopia över området på kartan och på den markera var platsen finns. Ange i så fall också vilket kartblad och vilken kartserie.

Att samla information

1. Dokumentera historien

Intervjua ägaren. Särskilt äldre personer kan ha en häpnadsväckande kunskap om platsen och dess växter. Var kommer de ifrån? Hur länge har de vuxit här? Är någon historia eller händelse förknippad med växten?

Finns det äldre fotografier av trädgården eller området?

Kolla upp trädgårdsböcker, noteringar, kvitton, äldre lantmäterikartor, mm.

2. Dokumentera nuet

Gör en lika enkel och översiktlig skiss som du hittar på sidan 23.

Fotografera området, både dess helhet och detaljer. Att fotografera växter kräver lite övning. Studera gärna faktabladet* ”Växtfotografering”.

Ta in växter för närmare bestämning. Men läs först noggrannt i POM:s faktablad* ”Att ta belägg”.

Finns det andra intressanta växter i närheten?

Hur ser omgivningarna ut? Finns det andra intressanta trädgårdar, kanske plantskolor eller odlingar?

* Alla faktablad kan du hämta från POM:s hemsida om du går in under ”Inventering”. Du kan också beställa dem från: CBM, Box 54, 230 53 Alnarp

Checklistor

Det är bra att ha med sig en checklista när man är ute och inventerar. Då är risken mindre att glömma någon viktig detalj. Blanketterna (se kommande sidor) är visserligen självinstruerande, men en enkel checklista kan vara nog så praktisk.

- Försök alltid att finna en kontaktperson för lite basinformation om platsen som du ska inventera
- Var befinner jag mig på kartan?
- Gör en enkel översiktlig skiss
- Leta efter det unika
- Fotografera och anteckna flitigt som stöd för minnet
- Om det är absolut nödvändigt, ta belägg

En enkel skiss ger stöd för minnet och kan följas upp.

Mer att tänka på

Vid möten

Att närma sig människor kräver ordentligt med förberedelser. Det finns lika många personligheter som det finns växter. Låt din attityd vara ödmjuk. Presentera dig och förklara varför du är där. Lämna gärna ett visitkort. Var varsam när det gäller att ta bilder eller samla material. Tänk på att höra av dig igen till dem du har besökt. På internet kan du läsa mer under www.pom.info/inventering.

Planera besöken

Ta gärna kontakt i förväg med ägaren så att denne är förberedd. Tänk på att vara ute i god tid. Genom andra i ditt nätverk kan du få uppgifter om personer, trädgårdar m.m. att besöka. Kanske kan du få ytterligare upplysningar på detta sätt.

Att läsa

Läs gärna POM:s ”Strategi för inventering av kulturväxter i Sverige” (Jordbruksverkets Rapport 2002:8). Där får du mer information om hur arbetet kommer att bedrivas. Du kan gratis hämta rapporten elektroniskt från POM:s hemsida, eller beställa en tryckt version från Jordbruksverket.

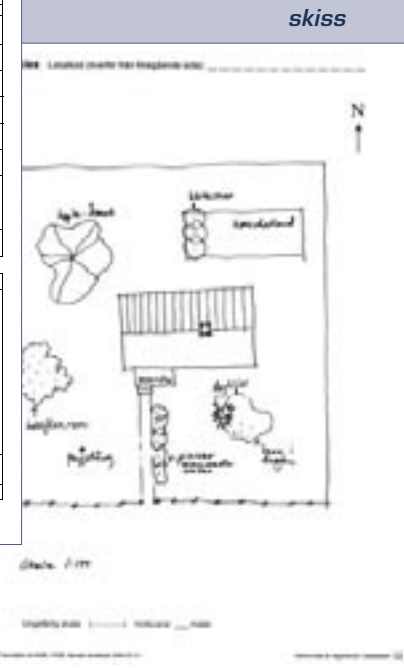
Blanketterna

Lägg gärna lite tid på att gå igenom inventeringsblanketterna. De består av två delar: Lokalbeskrivningen + skissen (A, se bilden) och Objektlistan (B). Lokalbeskrivningen handlar om hur platsen ser ut och objektlistan om de inventerade växterna.

LOKALBESKRIVNING			
LOKALKOD			
Inventerare - akronym	Datum (år mån dag)	Lokal nr	

Uppgifter om växtplatsen		Uppgiftslämnare	
Kommun	Namn		
Närmaste ort	Gataadress/Postlada		
Namn på gård/fastighet/Fastighetsbeteckning	Postnummer & Postort		
Närmare lokalangivelse av växtplatsen	Telefon hem	Mobiltelefon	
	Telefon arbets/kommun/boende	Fax	
	E-postadress		
Information om lokalen lämnad av		Kontakt via	
☐ Ägare		☐ Blev	
☐ Boende i fastigheten		☐ Telefon	
☐ Kontaktperson		☐ Personlig kontakt	
Longitud	Latitud	E:ORS	Referensnummer
☐	☐	☐	Datum
Kändatum	Pos. angivna (ID) GGMMSSxx	Elevation (m ö H)	
XXXX			
Beskrivning av lokalen			
☐ Privat ☐ Allmän		Lokalens historia	Översiktsfoto av lokalen foto nr.....
☐ Odad mark ☐ Naturmark			
☐ Trädgård ☐ Odetoast			
☐ Årestrunboende			
☐ Sommarboende			
☐ Övrigt			
Uppföljning av andra intressanta växter			
☐ Rosor ☐ Penseer			
☐ Löslväxter ☐ Bär			
☐ Frukt ☐ Träd			
☐ Buskar ☐ Krydd- och medicinalväxter			
☐ Akrar.....			
Kommentarer			
Hot			
☐ Nej ☐ Ja ☐ Akut			
Lokalbeskrivning avslutad ☐		Objektbeskrivning avslutad ☐	
Denna sida är registrerad i databasen ☐			

A

OBJEKTLISTA					
LOKALKOD					
(Skicka till lokalbeskrivningen)					
Datum för inventering					
Inventeringsföring					
Objekt nr	Objekt namn	Objekt nr	Objekt namn	Objekt nr	Objekt namn

B

LOKALBESKRIVNING				
L O K A L K O D				
Inventerare - akronym	Datum (år mån dag)	1	Lokal nr	

2 Uppgifter om växtplatsen		Uppgiftslämnare		
Kommun		Namn		
Närmaste ort		Gatuadress/Postlåda		
Namn på gård/Fastighet/Fastighetsbeteckning		Postnummer & Postort		
Närmare lokalangivelse av växtplatsen		Telefon hem	Mobiltelefon	
		Telefon arbete/sommarbostad	Fax	
		E-postadress		
Longitud	Latitud	Ej GPS ☐	Information om lokalen lämnad av	
Kartdatum	Pos. angivelse	Elevation (m ö h)	Referensnummer	Datum:
WGS 84	(G) GMMSSx			

Beskrivning av lokalen

☐ Privat ☐ Allmän	Lokalens historia	Översiktsfoto av lokalen foto nr.....
☐ Odlad mark ☐ Naturmark		
☐ Trädgård ☐ Ödetomt		
☐ Åretruntboende		
☐ Sommarboende		
☐ Övrigt		
Uppföljning av andra intressanta växter	Kommentarer	Lokalbeskrivning avslutad ☐ Objektbeskrivning avslutad ☐
☐ Rosor ☐ Perenner		
☐ Lökväxter ☐ Bär		
☐ Frukt ☐ Träd		
☐ Buskar ☐ Krydd- och medicinalväxter		
☐ Annat.....		
Hot		
☐ Nej ☐ Ja ☐ Akut		

Framställt vid NGB / POM. Senast reviderad 2004-11-16

Denna sida är registrerad i databasen

Anvisningar till blanketten "Lokalbeskrivning"

(1) Lokalkod

Inventerare

Varje inventerare tilldelas en unik akronym eller förkortning. Koden fås från projektkoordinatorn och består av tre bokstäver. Låt oss t.ex. följa Stig Larsson när han inventerar i Skåne. Stig får förkortningen SLS.

Datum

Den tidpunkt när lokalbeskrivningen upprättas. Datum anges i formatet ÅÅÅÅMMDD, utan skiljetecken mellan år, månad, dag. Den 1 juli 2004 besöker Stig en trädgård och han skriver då 20040701.

Lokal

I rutan för lokal anges löpande nummer efter de antal platser man besöker. Varje ny dag startar man med 01 för den första platsen man besöker, 02 för nästa osv. Överst på lokalbeskrivningen får vi då en unik bokstavs- och sifferkombination, en lokalkod. Denna överförs till alla övriga blanketter. Vid besöket i den första trädgården skriver alltså Stig SLS2004070101, och vid den andra skriver han SLS2004070102. Om Stig gör ett besök i en ny trädgård dagen därpå skriver han SLS2004070201.

Uppgiftslämnare

Här noterar Stig tidigare kontakter, referenser till korrespondens, telefonintervjuer eller dylikt.

(2) Uppgifter om växtplatsen

Stig skriver in namn, adress och telefonnummer i fälten. Han anger också om uppgifterna avser ägare, boende i fastigheten eller annan kontaktperson.

Under rubrikerna kommun och närmaste ort fyller Stig i data för den plats man besöker. Kan han fylla i namn på gård/fastighet/fastighetsbeteckning är det bra. Som närmare lokalangivelse kan han t.ex. skriva "Slänt 100 m V kyrkan".

(3) Longitud och latitud

Stig skriver in positionsuppgifter i blanketten vid första besöket. Hans GPS är inställd att visa grader, minuter och sekunder. Läs på sid. 10-11 för mer information. Han skriver ned siffrorna och avslutar med bokstaven för N resp. E. I longitud anges grader med tre siffror, i latitud med två. Sekunderna avrundas till hela sekunder.

Exempel: N 58°16'59.2" och E 15°31'01.8" skrivs 581659N och 0153102E.

LOKALBESKRIVNING			
L O K A L K O D			
Inventerare - akronym		Datum (år mån dag)	Lokal nr

Uppgifter om växtplatsen		Uppgiftslämnare	
Kommun		Namn	
Närmaste ort		Gatuadress/Postlåda	
Namn på gård/Fastighet/Fastighetsbeteckning		Postnummer & Postort	
Närmare lokalangivelse av växtplatsen		Telefon hem	Mobiltelefon
		Telefon arbete/sommarbostad	Fax
		E-postadress	
		Information om lokalen lämnad av	Kontakt via
4 Longitud Latitud Ej GPS ☐		☐ Ägare	☐ Brev ☐ e-post
		☐ Boende i fastigheten	☐ Telefon
		☐ Kontaktperson	☐ Personlig kontakt
Kartdatum	Pos. angivelse	Elevation (m ö.h.)	Referensnummer
WGS84	(G) GGMMSx	6	Datum:
Beskrivning av lokalen			
7 ☐ Privat ☐ Allmän ☐ Odlad mark ☐ Naturmark ☐ Trädgård ☐ Ödetomt ☐ Åretruntboende ☐ Sommarboende ☐ Övrigt		Lokalens historia	8
Uppföljning av andra intressanta växter ☐ Rosor ☐ Perenner ☐ Lökväxter ☐ Bär ☐ Frukter ☐ Träd ☐ Buskar ☐ Krydd- och medicinalväxter ☐ Annat		9 Översiktsfoto av lokalen foto nr.....	
Hot ☐ Nej ☐ Ja ☐ Akut 10		11 Kommentarer	
12 Lokalbeskrivning avslutad ☐		Objektbeskrivning avslutad ☐	

Denna sida är registrerad i databasen

Framställt vid NGB / POM. Senast reviderad 2004-11-16

(4) Kartdatum

Var säker på att du använder WGS84. Läs på sid. 11 för mer information.

(5) Ej GPS

Ange om positionen är mätt med GPS eller ej.

(6) Elevation

Här anger Stig antal meter över havet.

(7) Beskrivning av lokalen

Stig sätter kryss för vilken typ av lokal han befinner sig i och hur den används. Flera kryssalternativ är möjliga. Han kan vid behov komplettera med "Ängs- och hagmark", "Strand", "Hed", eller liknande.

Uppföljning av andra intressanta växter

I detta fält anger Stig om han vid inventeringen finner någon växt som kan vara intressant för andra inventerargrupper.

(8) Lokalens historia

Plats för att notera information om lokalens historia.

(9) Översiktsfoto av lokalen

Här dokumenterar Stig lokalen med en översiktsbild och anger fotonummer.

(10) Hot

Eventuella hot för växtplatsen eller växterna anges här.

(11) Kommentarer

Plats för noteringar om vad som återstår att göra, t.ex. att ta belägg eller följa upp med en intervju. Kanske bör projektledaren eller någon annan göra ett besök.

(12) Lokalbeskrivningen respektive objektbeskrivningen avslutad

Markera med ett kryss om arbetet är avslutad.

När all information är inmatad i POM:s webprotokoll kryssas rutan (13) för "Denna sida är registrerad i databasen". Stig får då en sista möjlighet att granska inmatningen innan han slutgiltigt verifierar.

OBJEKTLISTA

LOKALKOD
(överför från lokalbeskrivningen):

1

Datum för detta besök: _____

Inventerarens förkortning: _____

2

Objekt nummer	Släkte	4	Art/Sort	Lokalt namn	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									

3

Förändring av PC161608 - Senast ändrad 2004-11-18

Anvisningar till blanketten "Objektlista"

Beskrivning av objekten på lokalen:

Stig fyller i samma lokalkod (1) som på de tidigare bladen.

(2) Inventerarens förkortning

Här skriver Stig SLS som tidigare.

(3) Objektnummer

I den här kolumnen listar Stig alla intressanta växter (örter, buskar, träd) som han finner. Varje växt får ett eget löpnummer.

(4) Släkte, Art/sort, Lokalt namn

Stig skriver ned vad han finner på platsen. Han begränsar sig till det allra mest unika, vilket betyder att han lämnar kända sorter därhän (t.ex. äpple 'Transparente Blanche', buskros 'Nevada', syren 'Norr-fjärden', osv.). Han skriver kanske i följande ordning:

"Rosa", "pimpinellifolia 'Plena' ", "-"

"Pion", "-", "Sommarbollar"

"Äpple", "Melonäpple?", "-"

(5) I odling sedan år

Om det finns en ägare eller annan person att fråga om växtens ålder/planteringsår så skrivs det in här.

(6,7) Foto nr/Belägg nr

Här anger Stig om han har tagit några bilder eller belägg för pressning/odling och senare kontroll. Varje bild/belägg får ett individuellt nummer.

(8) Bilagor

Om det finns brev, kvitton, räkningar eller annan dokumentation som kan kopplas till växten ifråga så fyller Stig i den här kolumnen. Alla bilagor måste märkas med rätt lokalkod för att inte försvinna i hanteringen!

(9) Objektbeskrivningen avslutad

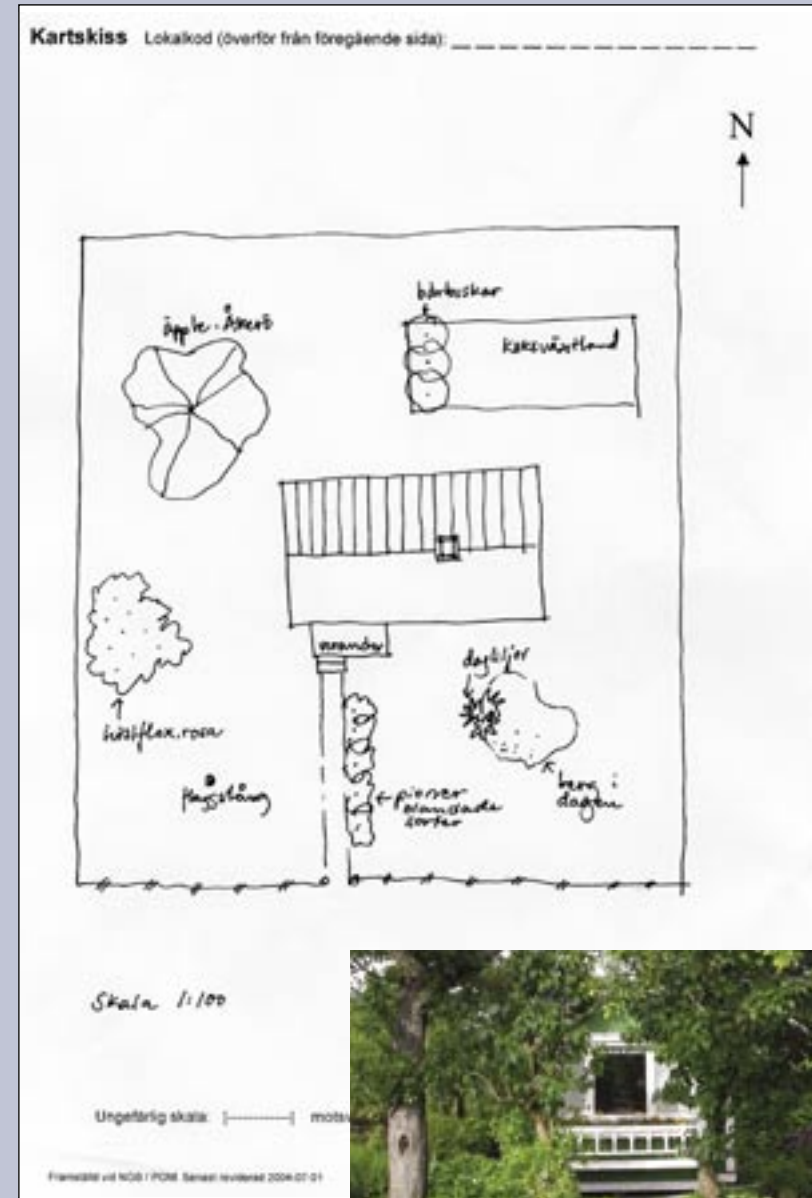
När växten har kontrollerats och verifierats sätts ett **x** i rutan här.

Något om skisser

Några tips

1. Gör en enkel skiss – tanken är att någon annan ska kunna hitta tillbaka till inventeringsobjekten.
2. Skissen ska omfatta hela inventeringsområdet.
3. Skissa beständiga objekt (t.ex. hus, vägar) och ange vid behov också väderstreck.
4. Tänk på att ange en ungefärlig skala längst ned på skissen.
5. Numrera objekten på skissen enligt objektlistan.
6. Tänk på att använda en bra vattenfast penna och skriva tydligt.
7. Fotografera gärna inventeringsområdet och de viktigaste objekten.
8. Om du använder GPS så markera på skissen var du stod och mätte.

Alla skisser kommer att läsas in och sparas elektroniskt i POM:s informationssystem. De utgör en väsentlig del av dokumentationen.

översiktsbild

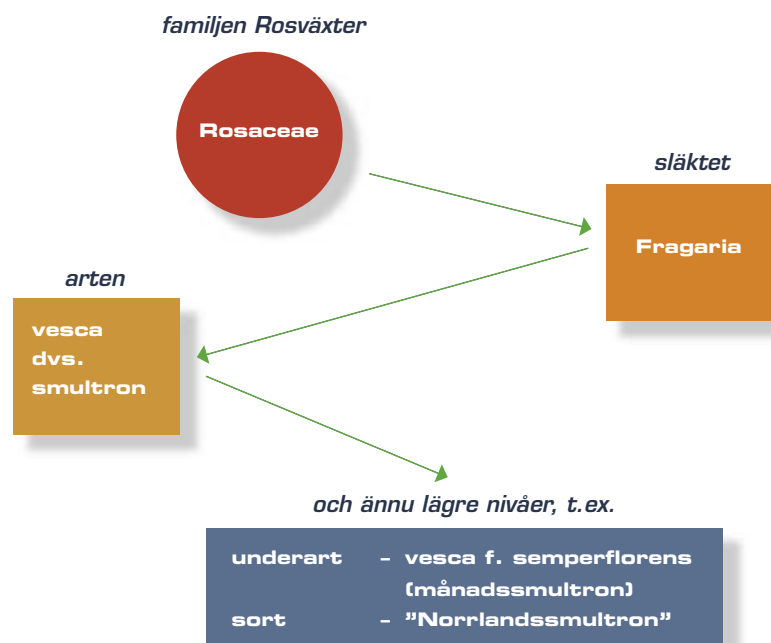
Att bestämma växter

Du behöver inte vara expert

Att lära sig att bestämma växter är ingen omöjlighet. Du bör förstås ha en känsla för att det finns olika växtgrupper. Men mycket kan du lära dig genom att

- gå kurser i växtkännedom (*läs mer på sid. 6-7*)
- följa med på exkursioner
- hitta en egen ”mentor” att lära av

Växternas olika nivåer

Enkel "nyckel" att använda i fält

Här är ett enkelt schema som du kan följa när du hittar en ny växt:

1. Ja, jag är helt säker på vad det är för växt
→ skriv då ned arten / släktet / familjen
2. Nja, jag är inte helt säker
→ skriv ned den nivå som du är säker på, så får någon annan kolla upp växten
3. Nä, jag har inte en aning →
 - a. fråga ägaren, och notera då vilka namn som används
 - b. ta några fotografier
 - c. rita av växten eller vissa detaljer
 - d. ta belägg – om du får – för senare bestämning, eller
 - e. kontakta projektledaren för senare uppföljning

Om du vill läsa mer om att bestämma växter, om olika växtgrupper, trädgårdshistoria, namngivningsfrågor eller annat så titta i litteraturförteckningen på sid. 34.

Faktablad om fotografering, att ta belägg m.m. finns på POM:s hemsida under www.pom.info/inventering.

Den insamlade informationen

Någon har sagt att växter utan information är lika värdelösa som pillerburkar utan etiketter. Det är viktigt för det framtida arbetet att all inventering går hand i hand med bra dokumentation.

Registrering

All den information som finns inskriven på inventeringsblanketterna ska registreras i elektroniska databaser. För att göra det enkelt att registrera har POM tagit fram särskilda rapporteringsmallar. Dessa finns också tillgängliga på webben.

Lagring

POM:s inventeringsdatabaser hanteras av Nordiska Genbankens (NGB) informationssystem. Där finns redan mängder av information om frösamlingar och annat växtmaterial. På sikt har vi kanske en gemensam nordisk informationsplattform för alla kulturväxter.

Nyttjande

Vem som helst ska kunna söka i POM:s informationssystem för att veta mer om Sveriges odlade mångfald. Och det kommer inte att kosta någonting. Uppgifter av känslig karaktär, t.ex. adressuppgifter, kommer inte att vara fritt tillgängliga.

Detail *Myrrhis odorata* (L.) Scop. (Apiaceae)

English(SWE) Danish Finnish Icelandic Norwegian Swedish
SWEET CLOVEY SØDKØRIM SAKSANKIVELLI SPÁNNERFELL SPANSE KJØRVEL KÖRVEL

Botanic Descriptors:

- * Origin: Europe
- * Pedigree
- * Genome
- * Life form
- * Breeding System

Usage Descriptors:

- * Culture Type
- * Parts Used
- * Substances: secondary metabolites
- * Derived
- * Usage Type: spice

NGB Descriptors:

- * Mandate: Pending
- * Responsibility
- * Explanation: Native with Nordic Use
- * Recommendation: Preserve ex-situ as seeds, Preserve in-situ nature
- * Working Group: Vegetables
- * Activity: 3
- * Budget: 0

Country Descriptors

Region	Origin	Occurrence	Culture	Use	Threat	Protection
* Finland	Established	Rare				
* Sweden	Alien		Present			

Other Databases
[Göteborgs botaniska](#)

Säkerhet

Fördelen med att ha all information samlad till en enda partner är att det är säkrare. NGB har ständig teknisk övervakning för dataintrång och haverier. För att registreringen ska bli så riktig som möjligt har det även byggts in särskilda säkerhetsfilter.

Lite om växtmaterialet

Insamling

Kom ihåg att bara det allra mest unika ska samlas in. Kanske dyker det upp en särskilt vacker eller imponerande växt som förtjänar att tas om hand. Det kan hända. Just nu har dock POM inga resurser att samla allt. Därför är informationen och dokumentationen om växterna så viktig. Genom den kan vi hitta tillbaka till växten.

Bevarande

Det bästa sättet att bevara är att fortsätta odlingen på plats. Men om växtmaterial ändå samlas in måste det först bedömas. Är det en känd sort? Finns den redan i samlingar? Är den värd att bevara? Först därefter kan man ta ställning till om växten rent av ska ingå i en nationell samling.

Som exempel kan nämnas samlingen av narcisser i Lunds botaniska trädgård. Av sammanlagt 600 inkomna kollektioner kommer ett mindre antal unika kloner att bevaras.

Gamla tulpaner ger lätt tulpanfrossa.

Tillträde och användning

POM:s huvudmål är bland annat att hitta odlingsvärda växter och att de får en större spridning i landet. Förhoppningsvis ska inventeringen hjälpa till med detta. Utgångspunkten är att alla odlare ska kunna få del av våra vackra och friska kulturväxter. Mer om detta kan du läsa i POM:s strategi för bevarande och nyttjande av växter. Rapporten går att hämta från programmets hemsida www.pom.info.

Återkoppling till ägaren/givaren

Tag för vana att höra av dig igen. Skriv t.ex. ett brev och berätta om vad som har hänt sedan besöket. Besöket från POM har säkert väckt frågor och funderingar. Var min pion från 1800-talet? Kan mitt äpple vara en unik lokalsort? Låt allmänheten får utrymme i artiklar och andra media. När människor uppmuntras blir POM:s arbete så mycket lättare!

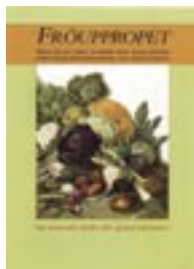
Jättevallmon odlades i Sverige redan i slutet av 1700-talet.

På gång...

Narcissuppropet startade våren 2000 tillsammans med de botaniska trädgårdarna i Lund och Göteborg. År 2003 anslöt även Uppsala botaniska trädgård till projektet. I uppropet ombads privatpersoner att skicka in äldre påsk- och pingstliljor. Hittills har bland annat morfologiska och molekylära analyser gjorts för att belysa släktskapen mellan narcisserna.

Fröuppropet startade våren 2001. Syftet var att spåra och rädda äldre fröförökade sorter av köks-, prydnads- och spånadsväxter. Mer än 200 fröprover skickades in. Nordiska Genbanken ansvarar för att undersöka dem. Alla de inkomna sorternas egenskaper och kulturhistoria dokumenteras. Projektet avslutades 2003.

I april 2003 startade vi **Perennuppropet**. Det syftar också till att spåra och rädda äldre sorter. Projektet gäller i första hand rabattperenner planterade före 1940. Uppropet kommer att pågå under flera år. Inventeringsområdena och arterna varierar mellan åren.

Frukt- och bäruppropet startade 2003 med ett upprop efter gamla krusbärssorter. Projektet sätter igång på allvar under 2004 och har som

Rosa Alba "Maxima".

syfte att finna, samla in och bevara vårt pomologiska arv. Dessutom försöker vi hitta odlingsvärda lokalsorter.

Rosuppropet påbörjas under 2005. Redan under 2003 gjordes mindre inventeringar i Östergötland, Roslagen, Gästrikland, Österlen och på Gotland av pimpinellrosor och fyllda kanelrosor. Syftet med rosuppropet är att hitta odlingsvärda kloner som har värdefulla egenskaper och förtjänar en större spridning i landet.

Under 2005 sätter vi igång det stora **Träd- och buskuppropet!**

Grind-Britas daglilja.

Fynd ur verkliga livet

En lyckoperenn...

År 1930 planterades en speciell daglilja invid ett hus i Hälsingland. Dagliljan skulle ge lycka åt den unga änka som just flyttat in i huset och planterades där av byns kloka gumma. Av henne fick den unga änkan veta att så länge dagliljan stod planterad vid huset skulle det gå bra för husets invånare, men flyttades den från trädgården skulle lyckan följa med dagliljan och lämna huset. Ingen har vågat flytta den på 75 år ...

(Linnea Oskarsson)

Finnskogens druva

Till Frukt- och bärinteckningen kom ett telefonsamtal från en gammal dam. Hon berättade att hon hade buskar av svarta vinbärssorten 'Finnskogens druva'. Inventerarna följde upp tipset och kunde konstatera att det verkligen rörde sig om den uppgivna värmländska sorten.

Den hade varit försvunnen sedan början av 1970-talet. Från buskarna togs sticklingar till den nationella genbanken. Efter

avslutat arbete i bärbuskarna trakterades inventerarna kaffe och levande pianomusik i form av "Ack Wermeland du sköna". En riktig solskenshistoria i inventeringssammanhang!

(Inger Hjalmarsson)

Lindarna i skogen

Att inventera växter handlar inte bara om att fylla i sinnrika blanketter, fotografera i rätt ljus eller att kalibrera GPS:en. Inventeraren måste också vara beredd på att slumpen kan gripa in. På Marieberg, en charmig sörmländsk herrgård med anor från 1600-talet, skulle det finnas fyra gamla parklindor. Inventerarna trodde att de hade avtalat ett möte, men ingen kom. De var på väg att besvikna dra sig tillbaka när en man kom rusande. Han hade sett dem och trodde de var ute i skumma ärenden.

Drottning Kristinas* lind på Grönsö planterades 1623.

När inventerarna berättat vad de var intresserade av blev han vänligare och frågade om de hade sett "lindarna i skogen". Deras intresse var svalt i början, men mannen var envis och så

småningom gav de med sig. Det var tur, för längs en skogsväg stod ett tiotal bjässar av parklind som tillhörde de mest intressanta man dittills stött på. Troligen var de planterade på 1600-talet och ingen kan förklara varför de fanns just där.

(Rune Bengtsson)

Att läsa vidare

Växtsystematik

Kulturväxtlexikon, 1998 (red. B. Aldén m.fl.).
Natur och Kultur/LTs förlag.

Bestämningsböcker

Mossberg, B. & L. Stenberg, 2003. Den nya nordiska floran.
Wahlström & Widstrand.
Svensk flora. Del 1, Fanerogamer och ormbunksväxter (bearbetad av
L. och B. Jonsell). 28:e omarbetade upplagan (2001). Liber, Stockholm.

Trädgårdsväxter

Gustavsson, L.-Å., 1998. Rosor för nordiska trädgårdar. Del 1 och 2.
Natur och kultur.
Holzhausen, A., 1917. Perenna växter: fleråriga, örtartade, härdiga
blomsterväxternas användning och skötsel, jämte beskrivningar på
omkring 1500 olika odlingsvärda sorter. Bonnier, Stockholm.
Lange, J., 1999. Kulturplanternes indførselshistorie i Danmark.
DSR Forlag, Frederiksberg.
Perennboken med växtbeskrivningar, 1997 (red. R. Bengtsson m.fl.).
LTs förlag, Stockholm.
Carlberg, B., 1988. Gömda växter i glömda trädgårdar: om att bevara
gamla kulturväxter. Wahlström & Widstrand, Stockholm.
Fearneley-Whittingstall, J., 2000. Pioner. (Ger bland annat år för när
olika sorter släpptes på marknaden.) Forum, Stockholm.
Langschwager, L., 1991. Havens staudlexikon. Det danske haveelskab.
Philips, R. & M. Rix, 1991-1993. "Perennials".
Del 1 – "Early perennials" och del 2 – "Late perennials". Pan, London.

Trädgårdshistoria

Flinck, M., 1996. Tusen år i trädgården: från sörmländska herrgårdar
och bakgårdar. Rabén prisma, Stockholm.
Gunnarsson, L., 1987. Torpträdgårdar i Skåne. Stad och Land, Nr 56.
(Många exempel på skisser).
Ilminge, Ch., 2002. Bevara och sköta en gammal trädgård. Prisma.

Pomologi

Larsson, L. & B. Svensson, 1989. Bärödling. LTs förlag, Stockholm.
Nilsson, A., 1987. Våra äpplesorter (2:a uppl.). Nordiska museet,
Allmänna förlaget, Stockholm.
Nilsson, A., 1989. Våra päron-, plommon- och körsbärssorter.
Nordiska Genbanken, Karlebo förlag AB, Örebro.
Näslund, G. K. & af Sandberg, B., 2002. 100 älskade äpplen.
Kärnhuset, Sollentuna.
Svensson, H. & K. Kastman, 2003. Äpplen i Sverige.
Bokförlaget Prisma, Stockholm.

Träd och buskar

Bengtsson, R., 2000. Stadsträd från A till Z. Svensk Byggtjänst.
Coombes, A.J., 2000. Trees. Dorling Kindersley.
Johnson, O & D. More, 2004. Collins Tree Guide – The most complete
field guide to trees of Britain and Europe. Harper Collins.
Roloff, A & A. Bärtels, 1996. Gehölze – Bestimmung, Herkunft und
Lebensbereiche. Eugen Ulmer (Visserligen på tyska men här finns
bestämningsnycklar till nästan alla träd och buskar).
Widén, M., 2002. Sveriges vildväxande träd och buskar. Studentlitteratur.

Länkar

Söksidor

Den virtuella floran (<http://linnaeus.nrm.se/flora/>)
Nordiska Genbankens söksida för växter (<http://www.ngb.se/Material>)

Föreningar

FritidsOdlingens Riksorganisation, FOR (<http://www.fritidsodling.org>)
(länkar till många odlarföreningar)

Botanik

Checklista över Nordens kärllväxter
(<http://www2.nrm.se/fbo/chk/chk3.htm>)

GPS

Allmänt om GPS (<http://www.garmin.se/>)

*Kulturväxtarbetare
har funnits länge...*

Kontakt

POM:s samordnare:

Eva Jansson (eva.jansson@cbm.slu.se)

Jens Weibull (jens.weibull@cbm.slu.se)

Centrum för biologisk mångfald, Box 54, 230 53 Alnarp

Agneta Börjeson (agneta.borjeson@sjv.se)

Jordbruksverket, 551 82 Jönköping

Projektledare:

Rosor: Lars-Åke Gustafsson (rosuppropet@pom.info)

Frukt & bär: Inger Hjalmarsson (fruktochbaruppropet@pom.info)

Perenner: Linnea Oskarsson (perennuppropet@pom.info)

Träd & buskar: Rune Bengtsson (tradochbuskuppropet@pom.info)

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

Tulipa glabosa frottina an.
fabrio colore.

POM

ISBN-nr 000000